

Museumsplan for *Helgeland*

2005 - 2009

(Vedtatt i styremøte 16.03.05)

Kap. 1	Mål – finansiering – organisering	s. 2
Kap. 2	Administrasjon, økonomi og markedsarbeid	s. 5
Kap. 3	De kulturhistoriske samlingene	s. 6
Kap. 4	Bygningsvern	s. 8
Kap. 5	Museumsanlegg	s. 10
Kap. 6	Naturhistorien på Helgeland	s. 11
Kap. 7	Det forskningsrettede arbeidet	s. 15
Kap. 8	Formidlingsarbeidet	s. 17
Kap. 9	Bistand og eksternt samarbeid	s. 20

Kapittel 1 Mål - finansiering - organisering

Det kulturpolitiske grunnlaget for etableringen av Helgeland Museum er formulert i *Stortingsmelding nr.22* (1999-2000) - der Kulturdepartementet foreslår en grunnleggende reform av museumsvesenet i Norge. Sammen med arkivsektoren og bibliotekvesenet står museene overfor nye utfordringer som krever ny organisering og nye arbeidsmåter.

Staten har derfor etablert et felles utviklingsorgan – *ABM-utvikling* – som har det sentrale ansvaret for den pågående reorganiseringen av museumsfeltet. (Rundskriv av 30.10.01 fra ABM-utvikling gir en kortfattet innføring i reformen.)

Målet er færre og faglig og administrativt sterkere regionale museumsenheter. Hensikten er å styrke kompetansen på regionalt nivå og å samordne museene i et nasjonalt nettverk. Viktige delmål er: nasjonal samordning og regional arbeidsdeling, samtidig som en vil ha en styrking av lokalt engasjement og deltakelse. For å støtte opp om reformen har Kulturdepartementet lagt opp til en betydelig økning av tilskuddene til de nye regionale museene.

Etableringen

I Nordland kom arbeidet med museumsreformen i gang våren 2002. Fylkesrådet oppnevnte en styringsgruppe for utvikling av ny museumsstruktur. I tillegg ble det etablert tre regionale arbeidsgrupper med medlemmer fra regionmusene, lokalmuseene, temamuseene og regionrådene. Arbeidet resulterte i etableringen av tre regionale konsoliderte museumsenheter: Helgeland Museum, Salten Museum og Museum Nord. I tillegg vedtok fylkestinget Lofotr – Vikingmuseet på Borg som en fjerde konsolidert enhet. De tre regionale museene har alle som mål å videreutvikle en desentralisert museumsvirksomhet i fylket.

Helgeland Museum ble stiftet 19.03.03 – og driften kom i gang fra 1. januar 2004. Fra 2005 driver stiftelsen sin virksomhet i 14 kommuner: Bindal, Sømna, Vega, Brønnøy, Vevelstad, Alstahaug, Herøy, Lurøy, Nesna, Hemnes, Rana, Vefsn, Grane og Hattfjelldal – som alle har stedlige medarbeidere. Hovedkontoret ligger i Mosjøen.

Oppfølgingen av museumsreformen i Nordland er godt mottatt av statlige myndigheter. Arbeidet er framhevet som et forbilledlig eksempel – og de nye regionale museene i fylket er tilgodesett med økte tilskudd både i Statsbudsjettet for 2004 og 2005. På samme måte har Fylkestinget økt bevilgningene til museumsformål vesentlig.

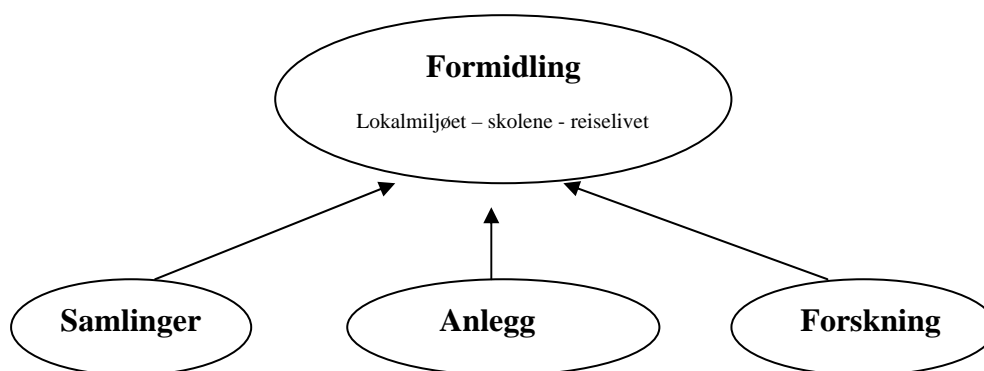
Den nye museumsmodellen

Det er på plass viktige forutsetninger for at Helgeland Museum kan ta fatt på utfordringene med å omsette de nye retningslinjene fra staten og fylket til konkret museumsarbeid rundt om i kommunene. Den regionale museumsenheten skal utvikles med utgangspunkt i følgende forutsetninger:

- **Det er en felles utfordring å gjøre rede for Helgelands historie** – slik den kan spores i kulturlandskapet og alle andre typer natur- og kulturhistoriske kilder. Mangfoldet av tema og kildemateriale tilsier planmessig samarbeid med andre faginstitusjoner i regionen, nasjonalt og internasjonalt.
- **Kompetansen til ansatte skal være en ressurs for arbeidet ved alle anlegg** og tiltak på Helgeland – og skal videreutvikles for å sikre best mulig kvalitet på det samlede museale arbeidet i regionen.

- **Alle kommuner skal ha tidmessige formidlingstiltak som fremmer dialog** og samarbeid mellom fagfolk og frivillige krefter. Det skal også legges vekt på variasjon i typer tiltak mellom kommunen – slik at det blir større bredde i historiske tema og formidlingsformer. Formidlingsarbeidet på Helgeland skal utmerke seg både faglig og gjennom folkelig deltakelse.
- **Kunnskap om og vern av natur- og kulturhistoriske miljøer er en utfordring.** Ved siden av musealt vern av kulturlandskap – er det en oppgave å arbeide for tiltak og løsninger som ivaretar både bruker- og verneinteresser (*vern gjennom bruk*). Det museale arbeidet er en selvstendig del av lokalt og regionalt utviklingsarbeid.

Helgeland Museum har **formidling** av Helgelands historie som **sluttprodukt** – og arbeidet med samlinger, forskning og anlegg skal koordineres i forhold til dette sluttproduktet.

Finansiering

Driften av Helgeland Museum finansieres som et spleiselag mellom vertskommunene, fylkeskommunen og staten. Kommunene har forpliktet seg til å betale kr. 250.000,-, eller kr. 45,- pr. innbygger i de kommuner der det gir et større beløp. Nordland fylkeskommune forutsettes å betale tilsvarende beløp. Flertallet av kommunene og fylket trapper opp tilskuddene over maksimalt 5 år. Den prosentvise fordelingen av driftstilskuddet fra kommunene, fylket og staten utgjorde i 2004 henholdsvis: 30% - 25% - og - 45%.

I tillegg til driftstilskudd finansieres museet med ekstraordinære investeringstilskudd og egeninntekter. Slike inntekter er variable, men kan likevel legges inn i budsjettene for drift.

Driftstilskuddene fra kommuner og fylkeskommune betales med utgangspunkt i en avtale med hver enkelt kommune, der forutsetningene for driften er beskrevet. Dersom nye tiltak skal inn i driften, må derfor avtalene i prinsippet endres eller tilskuddene økes.

Organisering

Helgeland Museum er en stiftelse med styret som øverste organ. Vedtak i styret kan derfor ikke overprøves av annen instans, med mindre disse strider mot lover og regler som gjelder i samfunnet.

Styret er sammensatt slik: 4 representanter utpekes av museets råd, 1 av museets ansatte og 1 av Nordland fylkeskommune. Alle representantene har personlige vararepresentanter. Styret konstituerer seg selv.

Museets råd velges slik: Hver kommune og museumseiere som ikke er kommuner velger 1 representant. De tre regionrådene velger 1 representant hver. Rådet holder møte 1 gang pr. år. Da velges representanter i museets styre samt revisor. Rådet diskuterer også planer og årsmeldinger. (Museumseiere som ikke er kommuner har bare tale og forslagsrett på rådsmøtet.)

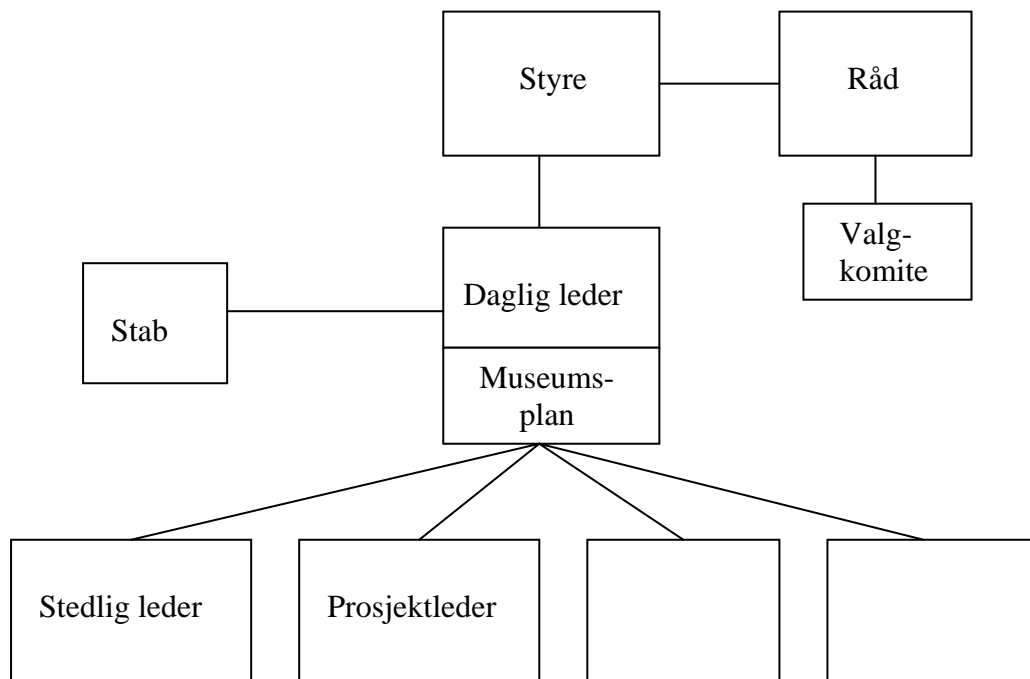
Styret ansetter daglig leder på åremål. Daglig leder rapporterer til styret på alle saksfelt, og iverksetter styrets beslutninger.

Museets drift vil for en stor del organiseres som tidsavgrensede fagutviklingsprosjekt. Eksempler på slike prosjekt kan være samlingsarbeid, formidling, forskning og sesongdrift med mer. Hvert prosjekt har en prosjektleder. Prosjektlederne rapporterer til daglig leder. Prosjektlederne rekrutteres vanligvis fra det faste personalet. Gjennom slike funksjoner vil personalet få faglige utviklingsmuligheter og ledererfaring. Prosjektlederfunksjonen kan honoreres i form av lønn.

Ved anlegg/avdelinger/samlinger med mer enn en ansatt har en av disse lederansvar. Ved enheter med bare en fast ansatt, vil denne ha arbeidslederfunksjon overfor eventuelle midlertidig ansatte.

Spesielle tiltak som krever ekstraordinær finansiering kan organiseres som investeringsprosjekt. Det kan være formålstjenlig at større investeringsprosjekt har egen leder. Slike ledere kan rekrutteres innenfor eller utenfor det faste personalet.

Organisasjonsskisse

Kapittel 2 Administrasjon, økonomi og markedsarbeid

Helgeland Museum har ansvar for drift av anlegg og har avdelinger og ansatte i de fleste kommuner på Helgeland. Det setter særlige krav til administrativ oppfølging og forutsetter:

- langsiktig planlegging og effektiv tilgang på intern informasjon.
- gode budsjettrutiner og rasjonell økonomistyring - og
- gjennomtenkt markedsføringsstrategi

Hovedutfordringen er å få til et fruktbart samspill mellom overordnede mål for den samlede musumsvirksomheten på Helgeland og virksomheten i den enkelte kommune. Samordning av felles faglige utviklingsprosjekt og lokale tiltak er et viktig delmål i dette arbeidet.

Helgeland Museum skal ellers utvikle et samspill med andre museer og faginstusjoner i Nordland, nasjonalt og internasjonalt.

En stor del av intern infolyt skal skje på IT-baserte systemer. Post og arkiv skal gjøres tilgjengelig via datasystemet. Det etableres derfor en IT-løsning for dokumenter, posthåndtering og database som skal være tilgjengelig for samtlige ansatte. Det vurderes om denne funksjonen kan løses i samarbeid med Salten Museum og Museum Nord.

Det er en grunnleggende oppgave å sikre det økonomiske grunnlaget for drift og investeringer. Det gjelder opptrappingen av driftstilskudd fra kommunene, fylket og staten – søknader om prosjektstøtte - og - økte egeninntekter. På samme måte er det et mål å redusere driftskostnader – bl.a. ved avtaler om kjøp av strøm, forsikringer og andre driftskostnader.

Kulturdepartementet krever avsetninger til uforutsatte kostnader. Museene oppfordres videre til å prøve ut opplegg for gratis adgang til utstillinger og andre publikumstiltak.

Et sentralt redskap i det administrative arbeidet er driftshåndboken – som omfatter rutiner for personalspørsmål, økonomi og organisering. Det skal utformes retningslinjer for oppfølging av medarbeidere, HMS-system, lokal lønnspolitikk - og - innkjøp & salg.

Helgeland Museum skal utvikle formidlingstilbud både til befolkningen på Helgeland, reiselivet og undervisningsinstitusjoner. Samlet markedsføring av alle tilbud og aktiviteter er en sentral oppgave.

Målsetting for 2005

- *De administrative basisfunksjonene skal være ferdig utviklet*
- Post-, arkiv- og databasesystem skal være operativt
- Langtidsbudsjett og årsbudsjett skal være utarbeidet etter ny mal
- Hovedkapitlene i driftshåndboken skal være utarbeidet
- Opplegg for markedsstrategi skal utprøves
- Logo skal være utarbeidet og tatt i bruk
- Mål og opplegg for sommersesongen skal være iverksatt

Målsetting om 5 år

- **Organiseringen av administrative funksjoner er utviklet i forhold til revidering av museets mål og oppgaver i planperioden.**
- Opplegg for evaluering og videreutvikling av museets drift er iverksatt
- Den avtalte opptrappingen av kommunenes og fylkets driftstilskudd er fullført
- Tilskuddet fra staten og egeninntektene er styrket vesentlig

Tiltak i 2005

- Engasjement av grafisk formgiver
- Kjøp av tjenester innen markedsføring
- Samarbeid med Salten Museum og Museum Nord om IKT-løsning, driftshåndbok, profilering og markedsføring

Kapittel 3 De kulturhistoriske samlingene

Helgeland Museum forvalter store og varierte samlinger som er plassert ved anlegg i 14 kommuner. De fleste objektene er oppbevart i historiske bygninger. Det skyldes praktisk/økonomiske forhold, men også at de fleste lokale museumstiltakene er etablert som bygdetun eller andre bygningshistoriske anlegg. (De naturhistoriske samlingene er omtalt i Kap. 6 Naturhistorien på Helgeland.)

Det er innredet klimaregulert magasin i Hemnes, Rana og Vefsn, uten at det dekker det ideelle behovet i disse kommunene. Det er ikke foretatt systematiske undersøkelser av de klimatiske forholdene for samlingene som er plassert i historiske bygninger. Men erfaring tilsier at de varierer sterkt - fra brukbart til høyst utilfredstillende. Ved de fleste anleggene er det ikke ordnet med brann- og tyverisikring.

Omfang og regional fordeling

Arbeidsgruppen for samlingene angir at det kulturhistoriske materialet samlet utgjør:

Kategori	Totalt	Dataregistrert	Ikke katalogisert
Gjenstander	86.000	30.000 (34%)	16.000 (18,6%)
Foto	148.000	67.000 (45%)	5.600 (3,8 %)
Arkivalia	Ca. 550 hyllemeter		

Rana og Vefsn har de største samlingene gjenstander (henholdsvis 15.000 og 10.000) – tett etterfulgt av Velfjord, Herøy, Hemnes og Sømna (fra 9.500 til 6500). Ved de øvrige anleggene er det mindre samlinger. Det er bare rapportert om arkivalia og boksamlinger i Hemnes, Rana, Vefsn og Velfjord. Fotosamlinger er etablert i Hemnes, Nesna, Rana, Vefsn og Velfjord – der Rana og Vefsn har de langt største samlingene (Rana vel 100.000 og Vefsn 32.000).

Katalogisering og konservering

Ved flere anlegg er ikke samlingene ordnet og katalogisert - og det mangler rutiner for renhold og konservering. De fleste steder er registrerings- og katalogiseringsarbeidet mangelfullt. Mye er gjort som tiltaksarbeid uten kvalitetssikring av de kulturhistoriske opplysningene. Det er videre store restanser i arbeidet med de digitale registreringene, noe mangelfull opplæring og svakheter med datapro-grammet Win Regimus har bidradd til.

Ved de fleste anleggene brukes det i det hele tatt liten tid til arbeid med samlingene. Samlingsarbeidet har i lange perioder vært nedprioritert selv i Rana og Vefsn. (Avd. i Mosjøen har imidlertid ansatt fotograf som har fulgt opp arbeidet med fotosamlingen for Vefsn, Grane og Hattfjelldal.) Utfordringen er både å sikre samlingene som fysiske objekter og kvalitetssikre katalogiseringsarbeidet slik at samlingene kan gi data til forskning og ny historisk innsikt.

Samlingsutvikling

Samlingene har en dobbel funksjon. De er både *kilder* til historisk kunnskap og brukes som *pedagogiske virkemidler* i utstillinger og andre formidlingstiltak. Bygdetun-idealet og ønsket om å gi et bilde av livet til fisker-bonden på 1800-tallet (og tidlig i det 20. århundre) har lenge vært styrende for det lokale innsamlingsarbeidet. Den viktigste målet for samlingsarbeidet har derfor vært å samle rekvisitter til likeartede miljøutstillinger.

I flere kommuner er det gjort innsamlingsarbeid på nye områder (for eksempel ærfugl-historie på Vega og by- og skoghistorie i Vefsn). Men på Helgeland, som ellers i landet, har det vært vanskelig å utvide dokumentasjons- og formidlingsarbeidet til å omfatte et større repertoar kultur- og naturhistoriske tema ut fra en samlet strategi. Det er en viktig bakgrunn for museumsreformen og etableringen av Helgeland Museum.

Målet er å gjøre samlingsarbeidet til et redskap i arbeidet med å formidle et mest mulig komplett bilde av Helgelands historie – og særlig presentere kunnskap som kaster historisk lys over utfordringer i dagens samfunn.

Målsetting for 2005

- ***Prosjekt for samlingsarbeidet ved Helgeland Museum etableres. Ansvarlig leder samarbeider med referansegruppe og rapporterer til daglig leder.***
- Utkast til samlet plan for samlingsarbeidet utarbeides og strakstiltak iverksettes.

Målsetting om 5 år

- ***Helgeland Museum blir oppfattet som en viktig kunnskapsbank om kultur- og naturhistorie av allmennheten på Helgeland, skolene og forskere.***
- Samlingene er oppbevart i magasiner og utstillingslokaler som tilfredstiller vedtatte minimumskrav til klima og sikkerhet.
- Felles prosedyrer for forvaltning av samlingene er innarbeidet ved alle anlegg.
- Hovedmengden av kultur- og naturhistorisk materiale som finnes ved alle anlegg er registrert i database – og tilgjengelig via internett.
- Alle med samlingsansvar og vitenskapelig ansatte skal være rutinerne i registrering og fotobehandling - og ha tilfredstillende kunnskaper innen konservering.

Tiltak i 2005

- Det utarbeides prosedyrehåndbok for faglig forsvarlig og kostnadseffektiv forvaltning av samlingene.
- Oppbevaringsforholdene ved alle anlegg kartlegges.
- Nødvendige strakstiltak for å sikre samlingene iverksettes. Team for punkt-innsatser ved anlegg med liten bemanning prøves ut som arbeidsform.

- Det lages plan for innsamling og kassasjon av kulturhistorisk materiale. Målene for Helgeland Museums formidlingsarbeid skal være retningsgivende for planarbeidet.
- Behovet for magasiner og sikringstiltak utredes. Tjenligheten av ev. felles magasin(er) vurderes ut fra faglige mål og driftsmessige forhold. Sikringsplan utarbeides i samarbeid med prosjektleder for de bygningshistoriske anleggene.
- Det etableres IT-løsning for database for kultur- og naturhistorisk materiale som er tilgjengelig ved alle anlegg. Felles opplegg og drift for Helgeland Museum, Salten Museum og Museum Nord vurderes som første alternativ.
- Grunnleggende kurs for alle ansatte for registrering i Primus, fotobehandling og konservering.

Kapittel 4 Bygningsvern

Helgeland Museum forvalter bygningshistoriske anlegg i alle de 14 kommunene der museet er representert. Til sammen er det 182 bygninger. Antallet bygninger varierer - fra ett bolighus med uthus i Hattfjelldal til 32 bygninger fordelt på flere anlegg i Rana.

Alstahaug	Bindal	Brønnøy	Grane	Hattfjelldal	Hemnes	Herøy	Lurøy	Nesna	Rana	Sømna	Vefsn	Vega	Vevelstad
6	7	19	21	2	14	8	20	3	33	12	22	4	11

De fleste lokalmuseene er anlagt som friluftsmuseer etter bygdetun-idealet, som er knyttet til norskdomsbevegelsen rundt forrige århundreskifte. De mange bygningshistoriske anleggene har også sammenheng med bruksverdien av bygningene som lokaler for utstillinger og magasiner. Mye av arbeidet ved anleggene har skjedd som idealistisk dugnadsinnsats, og - på 1980-tallet - som arbeidsmarkedstiltak. (Se for øvrig Kap. 5 Museumsanlegg.)

Historiske dokumenter

Forvaltningen av bygningene som *historiske dokumenter* har variert sterkt. Tilstanden til 60% av bygningsmassen er ikke tilfredsstillende ut fra antikvariske kriterier – og i mange tilfeller heller ikke ut fra bygningstekniske standarder. (I følge: *Rapport fra bygningsverngruppen*.) Det har delvis økonomiske årsaker, men skriver seg for en stor del fra mangelfull kompetanse i dokumentasjon, planlegging, materialbruk og håndverksmessig utførelse.

Bygningene er ikke representative for den samlede historiske bebyggelsen på Helgeland. Bygdetun-idealet medfører at gårdsbebyggelse fra 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet er klart best representert – med bygninger knyttet til fiske og kystmiljø på en beskjeden andreplass. De fleste andre kategorier er klart underrepresentert eller ikke representert i det hele tatt. Det gjelder for eksempel bygninger og anlegg knyttet til handel, håndverk, skogbruk, industri, offentlig tjenesteyting, bymiljø, organisasjonsliv og - ikke minst - samisk kultur.

Det er gjort lite for å utvikle nye pedagogiske opplegg som aktiviserer anleggene i formidling av bygnings- og kulturhistorie overfor reiselivet, skolene og andre lokale brukere.

Andre aktører og oppgaver

Det er flere andre private og offentlige instanser som opererer innen bygningsvernet. Riksantikvaren assistert av fylkene og kommunene har ansvar for det offentlige kulturminnevernet. Instanser som landbruksetaten, Husbanken, prestegårdstilsynet og forsvaret er også pålagt oppgaver på dette feltet. I tillegg har den folkelige interessen for eldre bygninger økt de senere år, noe som har resultert i ideelle tiltak (f. eks. av kystlagene) og restaurering av private bolighus.

I dette bildet hører det med at enkelte av museene på Helgeland (særlig Vefsn Museum) har engasjert seg i *vern gjennom bruk* av eldre bygningsmiljøer – ofte i samarbeid med andre parter eller som fagkonsulent. Både offentlige myndigheter og reiselivet ser på bygningsvern som en potensiell ressurs i arbeidet for å skape attraktive offentlige miljøer og opplevelsestilbud.

Også innsatsen på bygningsvernfronten utenfor museumsgrerdet hemmes av mangelfull fagkompetanse og bærer preg av at det er et skeivt utvalg bygninger som blir vernet.

Krav og forventninger

Det er noe av bakgrunnen for at Kulturdepartementet har pekt ut arbeidet med de bygningshistoriske anleggene som viktig satsingsområde for museumsreformen. På samme måte ønsker Miljøverndepartementet at de nye konsoliderte museumsenhetene skal påta seg rollen som fagkonsulent for kommunene. Det er også forventninger om at museene kan spille en rolle i arbeidet med å skape næringsvirksomhet i tilknytning til bygningsvernet. (Framgår bl.a. i brev fra Helgeland Skogselskap om oppfølging av forprosjekt om bygningsvernsenter.)

Målsetting for 2005

- *Utviklingsprosjektet for bygningsvern videreføres*
- Slutføre kartleggingen av antikvariske og bygningstekniske forhold - og - sammenholde egne registreringer med museumseiernes tilstandsrapporter.
- Iverksette strakstiltak for ekstraordinært vedlikehold.
- Lage plan for forvaltning av de bygningshistoriske anleggene som sikrer de historiske verdiene og kostnadseffektiv drift.
- Etablere bygningshistorisk arkiv for Helgeland Museum.
- Ta initiativ til økt kompetanse innen bygningsvern.
- Utrede Helgeland Museums framtidige oppgaver innen bygningsvern i regionen og i fylket – herunder behovet for et bygningsvernsenter.

Målsetting om 5 år

- *Plan for eget arbeid med bygningshistorie og faglig bistand er iverksatt.*
- Alle anlegg skal være opprustet slik at de bygningsteknisk kan sikres gjennom løpende vedlikehold.
- Helgeland Museum leder an i et nyskapende arbeidet med formidling av bygningshistorie.
- Formidling av bygnings- og håndverkshistorie inngår som en del av håndverkernes oppgaver.

Tiltak i 2005

- Videreføre faglig utviklingsprosjekt for de bygningshistoriske anleggene på Helgeland – ledet av prosjektansvarlig i ¾ stilling.
- Kjøp av konsulentbistand fra ark. Dag Nilsen – NTNU.
- Samarbeidsprosjekt med Institutt for byggekunst, historie og teknologi, NTNU om dokumentasjon, prosjektering og inngrep i bygningshistoriske anlegg.
- Etablere samarbeid med Salten Museum, Museum Nord og Nordland fylke (v/ Kulturminner i Nordland) om organisering av arbeidet med bygningshistorisk dokumentasjon og formidling i Nordland.
- Avvikle kurs om tema innen bygningsvern for egne håndverkere og for andre relevante fagfolk på Helgeland/i Nordland.

Kapittel 5 Museumsanlegg

De ulike museumsfunksjonene krever flere typer lokaliteter. Det gjelder anlegg til:

- utstillinger og andre publikumstiltak
- magasiner og lager
- verksteder og atelier
- kontorer
- utearrangement

De fleste aktivitetene rundt om på Helgeland er lagt til historiske bygninger. I mange tilfeller er det blitt slik av praktisk-økonomiske forhold, men også fordi museumsarbeidet tradisjonelt er anlagt som friluftsmuseer etter bygdetun-idealet og etablert ved frivillig innsats.

På Helgeland er det til nå bare reist ett bygg for museumsformål. Det er lokalene til kulturhistorisk avdeling i Mo i Rana (Fr. Nansens gate 22, som ble bygd i 1961 og påbygd i 1972 og 1988). Det første monumentale museumsbygget på Helgeland får vi med nybygget til Petter Dass-museet til ca. kr. 60 mill., som skal stå ferdig i 2007.

Arbeid med museumsanleggene er et viktig satsingsområde for Helgeland Museum i årene framover. Flere steder finnes det rett og slett ikke lokaler til viktige funksjoner. I nesten alle kommunene er heller ikke de etablerte anleggene tilfredstillende ut fra hensynet til publikum, ansatte og/eller samlingene. Kravet om å ta fatt på nye museumsoppgaver medfører dessuten økte krav til investeringer i museumsanlegg.

Med den nye viljen til å satse på museene, er det realistisk å få gehør for flere nybygg som er planlagt for museumsformål. Men i svært mange tilfeller vil behovet for museumslokaliteter til ulike formål fortsatt bli løst ved å ta i bruk historiske bygninger.

Nye utfordringer – nye muligheter – nye løsninger

I ettertid kan vi se at det er mye å utsette på måten bygningene er tilrettelagt for museumsfunksjoner – både ut fra bygningstekniske, estetisk og antikvariske kriterier. Det er også grunn til å se kritisk på de etablerte antikvariske idealene for tilpassing av nye funksjoner i historiske bygninger. Det har f.eks. vært lagt vekt på å skjule alle nye tilføyelser, noe som i mange tilfeller kan oppleves som historieforfalskninger folk flest ikke har forutsetning for å avsløre.

Helgeland Museum forvalter mange bygninger av samme type (for eksempel våningshus). Det tilsier at et utvalg av bygningene kan tilrettelegges for bruk med større frihet enn det ren dokumentbevaring tillater. (Forutsetter kartlegging av tidligere bruk - og dokumentasjon av bevarte bygningsdeler før inngrepene.) Utfordringen er å få til et positivt samspill mellom historiefortellende elementer – nye funksjonskrav – og – arkitektoniske helhetsløsninger.

Det er et mål å utvikle mer varierte former for *vern gjennom bruk*. I dag framstår de fleste museumsanleggene som uniforme samlinger av gårds- og sjøhus med begrenset appell. Gjennom arkitektonisk gjennomtenkte tilføyelser vil anleggene få individualitet og større oppmerksomhet – og derved framstå som spennende arenaer for museal formidling og kommunikasjon – også om dagens- og morgendagens utfordringer.

Det gjelder også når Helgeland Museum engasjerer seg i vern av nye typer anlegg (for eksempel industri- og lagerbygg og kulturminner i landskapet) som ut fra økonomiske betraktninger ikke fullt ut kan behandles som museale dokumenter. Det er flere eksempler som viser at slike anlegg har kvaliteter som gir mulighet for nyskapende formidlingstiltak som vekker interesse

hos nye publikumsgrupper. Vern av nye typer historiske bygninger og anlegg kan dessuten gjøre det mulig for Helgeland Museum å skaffe magasiner, verksteder og andre lokaliteter som er nødvendig for å ivareta de mange oppgavene i arbeidet med samlingene.

Planlegging av museumsbygg og -anlegg utgjør en løpende oppgave som forutsetter et kreativt samspill mellom museums- og arkitektfaglig kompetanse. Det er dessuten en utfordring å se anleggene på Helgeland i sammenheng - både ut fra driftsmessige hensyn og målet om regional arbeidsdeling.

Målsetting for 2005:

- ***Rammeplan for utbygging av lokale museumsanlegg og fellesanlegg skal være ferdig.***
- Status for anlegg til formidling, samlinger og arbeids- og personalrom skal være kartlagt i alle kommuner.
- Prosjektering av bygge-/innredningsarbeider flest mulige steder.
- Ved planlegging av tiltak skal det tilstrebes å ta spesielt hensyn til funksjonshemmedes behov (konf. ICOMs museumsetiske regelverk § 2.4).
- Etablering av samarbeid med *Institutt for byggekunst, historie og teknologi* - NTNU om prosjektering av historiske bygninger og anlegg til museumsformål.

Målsetting om 5 år:

- ***Alle kommuner skal ha tidsmessige anlegg for formidling***
- Opplegg for vedlikehold av museumsanleggene og for rullering av plan for utbygging skal være innarbeidet
- Anlegg til felles museumsfunksjoner (konf. målsettingen for 2005) skal være realisert

Tiltak 2005:

- Det etableres utviklingsprosjekt for planlegging og realisering av museumsbygg/anlegg med ansvarlig leder – og Dag Nilsen (NTNU) og Marc Maure som eksterne konsulenter. Andre medarbeidere deltar i arbeidet ved behov.
- Det arrangeres seminar om museumsarkitektur i samarbeid med NTNU høsten 2005

Kapittel 6 Naturhistorien på Helgeland

Den naturhistoriske avdelingen i Mo i Rana (opprettet 1977) er den eneste fagenheten med naturhistoriske samlinger i Nordland. Avdelingen har 2 ½ stillinger: zoolog 1/1 stilling - geolog ½ stilling - og - zoologisk preparant 1/1 stilling. (I en periode har en av stillingene vært besatt av botaniker.) Virksomheten har base i leide lokaler (*Tårnbygget* på Moholmen) som gir plass til kontorer, verksted og et beskjedent areal til utstillinger og andre formidlingstiltak.

Samlingene

Samlingene skriver seg i stor grad fra Rana / Nord-Helgeland - og - reflekterer de faglige interessene til medarbeiderne som gjennom årene har vært tilsatt i stillingene. De ca. 15.000 registreringene fordeler seg slik: zoologisk materiale 89% - geologisk materiale (bergarter, mineraler og fossiler) 8% og botanisk og mykologisk materiale (planter, sopp og lav) 3%.

I samlingen av zoologiske objekter er sommerfugler og edderkopper helt dominerende – og har gitt mye ny kunnskap om disse dyregruppene på Helgeland. Samlingene er ellers lite representative for de fleste andre dyregrupper.

Geologisk materiale utgjør en beskjeden del av samlingene, men det planlegges innsamling av et representativt materiale bergartsprøver fra Helgeland. At det botaniske og mykologiske materialet ikke teller mer enn 3% av samlingen, har i sin tur sammenheng med at det bare har vært tilsatt botaniker en kort periode.

Et bredt arbeidsfelt

En total kartlegging av geologiske, botaniske og zoologiske forhold på Helgeland er en særdeles ambisiøs utfordring som krever flere årsverk enn det er realistisk å planlegge ut fra. Prioritering av videre arbeid må skje både ut fra disponibel kompetanse, faglige målsettinger og valg av samfunnsmessige oppgaver.

I utgangspunktet har universitetsmuseene og faginstanser som Norges Geologiske Undersøkelse stått sentralt i arbeidet med å dokumentere naturmangfoldet i landet - bl.a. som del av arbeidet med å kartlegge landets økonomisk utnyttbare ressurser. Med tiden er imidlertid oppmerksomheten blitt vendt mot mer spesialiserte forskningsoppgaver. Bredt anlagt naturhistorisk kartlegging har fått ny aktualitet med den økte forståelsen for økologiske problemstillinger og betydningen av å ta vare på naturens mangfold.

Vern og bærekraftig bruk

Ved å slutte seg til *Rio-konvensjonen* av 1992, har Norge forpliktet seg til å ta vare på landets biologiske mangfold gjennom *vern og bærekraftig bruk*. Det statlige ansvaret ligger hos Miljøverndepartementet og fylkesmannen – og norske kommuner er pålagt å kartlegge truede arter og nøkkelbiotoper som grunnlag for å sikre vår naturarv i arealplanleggingen.

Vernearbeidet har ellers vært rettet mot varig vern av større landskapsområder og spesielle naturforekomster. På Helgeland gjelder det nasjonalparkene: Børgefjell, Lomsdal-Visten (foreslått vernet) og Saltfjellet-Svartisen - og - Vega-øyenes UNESCO-status som Verdensarv-prosjekt. I tillegg kommer flere mindre reservater og landskapsvernområder. Arbeidet for vern av vassdrag hører også med i dette bildet – med diskusjonen om vern av Vefsna som den mest aktuelle store saken.

Nye perspektiver for distrikts- og bygdeutvikling har de siste årene skapt tro på at et større repertoar naturressurser kan utnyttes til næringsformål. Det er f.eks. interesse for å satse på utmarksnæringer, nye og eldre former for gårds- og skogsdrift, små kraftverk, bergverksdrift, vindkraft, oppdrett av nye fiskeslag og grønt reiseliv. Det har satt søkelyset på mange av de dilemma målsettingen om vern og bærekraftig bruk innebærer - og - det økte behovet for naturhistorisk kunnskap.

Mye av kartleggingen av biologiske forekomster på Helgeland de siste tiårene har, som ellers i landet, vært gjort i tilknytning til de offentlige vernetiltakene og annen arealforvaltning. Naturhistorisk avdeling har ved noen anledninger deltatt i slikt registrerings- og utredningsarbeid. Ellers er det foretatt kartlegginger i regi av frivillige organisasjoner som Norsk Ornitologisk Forening og Norsk Zoologisk Forening (begge med lokallag på Helgeland), av natur-

vernorganisasjoner og av faginstanser som for eksempel Norsk institutt for naturforskning og Vitenskapsmuseet i Trondheim.

Samspelet natur – kultur på Helgeland

Et viktig mål for etableringen av Helgeland Museum er å formidle en mest mulig helhetlig forståelse av regionens historie. Natur og kultur henger i mange relasjoner intimt sammen. Helgeland Museum har derfor en særlig forpliktelse til å dokumentere og formidle kunnskap i et flerfaglig perspektiv. I St.meld. 48 (2003-2004) *Kulturpolitikk fram mot 2014* framholdes det:

Kunnskap om kultur og natur og om samspelet mellom disse er på mange måtar ein føresetnad for å ta vare på miljøet og for ei berekraftig utvikling. Musea har her ei oppgåve i å vere med på å formidla kunnskap om samanhengen mellom natur og kultur sett i eit langt historisk perspektiv.

Det naturhistoriske arbeidet står m.a.o. overfor en dobbel utfordring. Fra å ha tyngdepunkt i Rana-regionen skal det for det første favne hele Helgeland. I tillegg skal arbeidet i større grad rettes mot dokumentasjon og formidling som har betydning for kulturhistoriske og dagsaktuelle spørsmål.

Målet er å utvikle Helgeland Museum som arena for kunnskap og dialog om de utfordringer og dilemma målsettingene om en bærekraftig utvikling representerer for Helgeland. Det skal utvikles tiltak og løsninger som ivaretar både bruker- og verneinteresser – og er et felt med mange potensielle konflikter. Flerfaglig kunnskap kan gi økt innsikt, men ikke alltid entydige konklusjoner.

Prosjekter og samarbeid

De begrensede ressursene i forhold til mangfoldet av oppgaver taler for prosjektsamarbeid med andre faginstitusjoner på Helgeland og andre steder. Både Planteforsk Tjøtta fagsenter og Høgskolen i Nesna har komplementær kompetanse til Helgeland Museum. Nye spilleregler for tildeling av forsknings- og prosjektmidler forutsetter dessuten gjerne tiltak som er bredere anlagte enn det Helgeland Museum i alle sammenhenger makter å utvikle alene.

Utfordringen er å etablere prosjekter som raskt bidrar til å gi det naturhistoriske arbeidet en bredere deltakelse i Helgeland Museums virke – og som er i samsvar med langsiktige faglige og samfunnsmessige mål.

Målsetting for 2005

- ***Utarbeide forslag til strategi for formidling av Helgelands naturhistorie – med tilhørende plan (2005-2009) for prioritering av dokumentasjonsarbeid i egen regi og som ledd i samarbeidsprosjekt.***
- Utarbeide forslag til strategi for å gjøre museumsanleggene på Helgeland til arena for kunnskap og dialog om sammenhengen mellom natur og kultur – og forutsetningene for å ta vare på naturen.
- Avklare behovet for styrking av bemanning til prioriterte oppgaver innen dokumentasjon og formidling.
- Avklare behovet for lokaliteter til basisfunksjonene for naturhistorisk avdeling – og utrede alternative løsninger på rombehovet.
- Videreføre dokumentasjonsarbeid ut fra etablerte mål:
- Videreføre etablerte årlige formidlingstiltak i Mo i Rana

- Bidra i arbeidet med å fornye utstillingene i E-huset Museum på Vega – og etableringen av et info-opplegg for Vega-øyene som Verdensarv..
- I samarbeid med kulturfaglig kompetanse utarbeide forslag til formidlingstiltak om samspillet natur – kultur ved minst tre anlegg på Helgeland.
- Prøve ut IT-basert formidlingstiltak.
- Avklare muligheten for etablering av faglig samarbeid internasjonalt, nasjonalt og på Helgeland.

Målsetting om 5 år

- ***Helgeland Museum er etablert som viktig institusjon for formidling av naturhistorie og samspillet natur – kultur overfor lokalbefolkningen, skoleverket og reiselivet på Helgeland.***
- Samlet plan for dokumentasjon og formidling av Helgelands naturhistorie - og - for formidling av sammenhengen mellom natur – kultur er iverksatt.
- Behovet for hensiktsmessige lokaliteter i Mo i Rana er ivaretatt.
- Helgeland Museum er pådriver for kartlegging og forskning om naturhistoriske forhold – og om samspillet mellom natur og kultur på Helgeland.

Tiltak i 2005

- Prosjektgruppe for utvikling av formidlingsstrategi for Helgelands naturhistorie – og prioritering av dokumentasjonsoppgaver.
- Realisering av forprosjektet: *Samspill mellom natur og kultur: Nye strategier for museumsarbeid på Helgeland.*
- Prosjektgruppe for å utrede behovet for lokaliteter til den samlede museumsvirksomheten i Mo i Rana.
- Realisere planlagte dokumentasjonstiltak:
 - o Fangst av insekter i gammel barskog på Helgeland.
 - o Innsamling av marine fiskeslag på Helgelandskysten v.h.a. lokale kontakter og informanter.
 - o Ferdigstille rapport fra registreringer på Ågaverket (samarbeid med kulturhistorisk avd. i Rana og Norsk Bergverksmuseum).
 - o Innsamling av bergartsprøver fra Ørtfjellgruppen, Nasa- og Høgtuvavinduet og Bindalsbatolitten.
- Realisere planlagte formidlingstiltak i Mo i Rana og ellers på Helgeland:
 - o *Sommerutstilling* (åpning 17. mai).
 - o *Vinterutstilling* (åpning primo desember).
 - o Arrangement: *Geologiens dag* i Mo i Rana og Kollsvik, Bindal (samarbeid med Velfjord bygdemuseum).
 - o Arrangement: *Europeisk flaggermusnatt* (sted ikke fastsatt).
- Innføringskurs for HMs medarbeiderne om Helgelands naturhistorie
- Utvikle HMs heimeside som naturhistorisk formidlingsarena
- Medlemskap i Det nasjonale nettverket for kulturlandskap
- Utarbeide prosjektsøknad om Vega-øyene som Verdensarv i samarbeid med Planteforsk Tjøtta fagsenter og Høgskolen i Nesna.
- Etablere samarbeid om praksisperiode for geologistudenter fra Geologisch-Paläontologisches Institut Universität Heidelberg med utdanningsnivå tilsvarende bachelor-grad.

Kapittel 7 Det forskningsrettede arbeidet

Det er en grunnleggende forutsetning at de regionale museumsenhetene har medarbeidere med forskningskompetanse. Det forskningsrettede arbeidet kan deles i tre typer oppgaver:

I Formidling av forskningsbasert kunnskap.

Helgeland Museum har formidling av Helgelands naturhistorie og 10.000-årige kulturhistorie som overordnet oppgave. Institusjonen skal ha personale med kompetanse til fagkritisk vurdering av både forskningsbasert og folkelig kunnskap og forestillinger om mangfoldet av aktuelle kultur- og naturhistoriske emner dette representerer. (Se Kap. 8 Formidlingsarbeidet.)

Helgeland Museum har medarbeidere med hovedfag innen følgende fagområder: historie, arkeologi, etnologi, drakthistorie, kunsthistorie, sosialantropologi, geologi og zoologi. I tillegg sitter flere av medarbeiderne med realkompetanse på flere andre områder – for eksempel innen skolehistorie og bygnings- og håndverkshistorie.

Helgeland Museum har på denne måten forutsetninger for å drive formidling på en rekke områder som krever flerfaglig kompetanse.

II Produksjon av ny kunnskap (*forskning* - i streng forstand)

Mangfoldet av formidlingsoppgaver tilsier at Helgeland Museum er avhengig av at også andre faginstitusjoner produserer kunnskap med relevans for Helgelands historie. En viktig del av strategien på forskningsfeltet vil derfor være å arbeide for at nasjonale og internasjonale institusjoner prioriterer problemstillinger som er viktig for Helgeland Museums arbeid. Det er vanskelig å få til uten eget personale med fagkompetanse.

Det er videre en viktig oppgave å mobilisere eksterne ressurser til forskningsoppgaver. Finansiering av egne forskningsprosjekt vil i mange tilfeller kreve samarbeid med andre faginstitusjoner i landsdelen (f.eks. Planteforsk på Tjøtta, Høskolen i Nesna, Salten Museum, Museum Nord og Universitetet i Tromsø). De nasjonale museumsnettverkene kan også være utgangspunkt for forskningssamarbeid.

Forskning i regi av eget personale skal prioritere institusjonens satsingsområder for dokumentasjon og formidling - men også som ledd i videreutvikling av medarbeidernes fagkompetanse. I mange sammenhenger vil det være en utfordring for museets medarbeidere å tolke og bygge videre på foreliggende forskningsresultater for andre formål – slik at de blir relevant for regionalhistoriske problemstillinger.

III Arbeidet med å gjøre samlingene forskbare

Samlingene ved anleggene rundt om på Helgeland er flere steder ordnet ut fra foreldede museale problemstillinger – eller er resultat av lokal giverglede og er ikke ordnet med et samlet museumsfaglig mål for øyet.

Det er derfor en viktig oppgave for medarbeiderne med forskningskompetanse å bidra til at samlingene ordnes ut fra oppdaterte faglige kriterier. Det inngår også i dette arbeidet å etablere tjenlige magasinforhold og IT-baserte kataloger over samlingene – slik at de blir tilgjengelig for forskere og den interesserte allmennheten. (Se for øvrig Kap. 3 De kulturhistoriske samlingene.)

Det er ellers en hovedutfordring å sikre at framtidig innsamlingsarbeid hovedsakelig skjer ut fra faglig begrunnede mål for dokumentasjon og formidling.

Krav til ny giv i det forskningsrettede arbeidet

Det forskningsrettede arbeidet på Helgeland har i liten grad vært prioritert. Stillingene med forskningskompetanse har bare unntaksvis vært brukt til kunnskapsproduksjon. Mulighetene til initiering av forskning gjennom samarbeid med andre faginstusjoner har vært lite utnyttet – og har sjelden sikret seg eksterne forskningsmidler. (Unntaket i 2003 var Vefsn Museum og Rana Museum.)

De fleste samlingene er heller ikke ordnet på en tilfredstillende måte. Her er de naturhistoriske samlingene i Rana forbilledlig. Men heller ikke de naturhistoriske samlingene er et resultat av en samlet strategi for dokumentasjon og formidling av Helgelands naturhistorie.

Det er på denne bakgrunn akkumulert et stort behov for oppdatert natur- og kulturhistorisk kunnskap i arbeidet med å formidle Helgelands historie. Et hovedmål for etableringen av Helgeland Museum er ønsket om å legge til rette for ny giv i det forskningsrettede arbeidet.

Stillingene med forskerkompetanse skal i etableringsfasen i første rekke brukes som en ressurs i formidlingsarbeidet og i arbeidet med å ordne samlingene. Produksjonen av ny kunnskap skal i stor grad skje ved å mobilisere eksterne ressurser i samarbeid med andre institusjoner.

Målsetting for 2005

- *I løpet av året skal det lages forslag til et samlet forskningsprogram med utgangspunkt i: prioriterte formidlingsoppgaver på Helgeland, ønskemål fra Nordland fylke og statens målsettinger for historisk kunnskapsformidling.*
- Følge opp og ta initiativ til faglige prosjekt på aktuelle satsingsområder som vurderingsgrunnlag for en samlet forskningsstrategi. (Se under Tiltak i 2005.)
- Avklare hensiktsmessigheten av å organisere arbeidet med bygdebokarbeid og annen lokalhistorisk forskning på oppdrag fra kommunene.
- Ta fatt på arbeidet med å dyktiggjøre alle medarbeiderne i kultur- og naturhistorisk kunnskap om Helgelands historie.

Målsetting om 5 år

- *Forskningsprogrammet for Helgeland Museum er innarbeidet og rulleres årlig- og er samordnet med de overordnede målsettingene for formidlingsarbeidet.*
- Helgeland Museum har etablert et langsiktig samarbeid om forskningsoppgaver med andre faginstusjoner regionalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Helgeland Museum har utviklet spisskompetanse i dokumentasjon og formidling av regional historie i et flerfaglig perspektiv.
- Alle medarbeiderne er fortrolig med bruk av relevante databaser for historisk forskning.

Tiltak i 2005

- Fagseminar som oppsummere foreliggende kunnskap om framvekst, utvikling og avvikling av *fisker-bondesamfunnet* på Helgeland. Målet er å kvalitetssikre det historiske grunnlaget for formidlingsarbeidet ved de mange anleggene som er basert på materiale fra fisker-bondesamfunnet.
- Lage forslag til forprosjekt om dokumentasjon og formidling av *Helgelands historie etter 1930*.

- Realisere forprosjektene: *Samspill mellom natur- og kultur: Nye strategier for museumsarbeid på Helgeland* - og - *Fagavdeling for samisk historie*.
- Delta i prosjektene: *The management of cultural heritage in marginalized coastal communities* - og - *Museologisk kartlegging av skoghistorisk formidling*.
- Innføringskurs for medarbeidere om Helgelands naturhistorie.

Kapittel 8 Formidlingsarbeidet

Helgeland framstår på mange måter som et *tradisjonelt museumslandskap* med mange bygdetun og et stort antall bygninger. (Helgeland har 50% av de historiske bygningene ved museene i Nordland.) Det er uttrykk for at museumsarbeidet kom tidlig i gang og hadde stor folkelig oppslutning flere steder på Helgeland.

Da museumsvesenet ble vitalisert på 1970-tallet ble dessuten opplegget med friluftsmuseer videreført - også ved de nye museene som ble etablert. Det skyldes nye ideer om *bevaring gjennom bruk* og interesse for flere typer bygningsmiljøer – særlig sjøhus. Inspirert av *øko-museums-tanken* har mange museer i tillegg innlemmet flere bygninger og andre kulturminner rundt i kommunene som del av samlingene sine.

Liv på tunet ...

Formidlingsarbeidet har på denne måten i stor grad vært rettet mot å skape miljøutstillinger i de mange bygningene, å arrangere demonstrasjoner knyttet til fisker-bondelivet og å være vertskap for lokale tilstelninger (17.mai-arrangement, markedsdager, kunstutstillinger ...) Forsøk med nye formidlingsformer har gjerne vært rettet mot å skape *liv på tunet* og til *kulturminner* i landskapet, basert på folkelig deltakelse. (Konf. kursene i regi av Nordland Museumslag.)

Det er noe av bakgrunnen for at vi ikke har fått større spesialmuseer som i Salten og Nordfylket. Det er bare Petter Dass-museet og Grønsvika hærkystfort som er rene tema-museer. Ellers har Rana Museum og Vefsn Museum anlegg og formidlingstiltak som gjør at de skiller seg noe ut i bildet.

Nye utfordringer

Formidlingsarbeidet på Helgeland, som ellers i landet, har vært hemmet av dårlig økonomi og liten samordning. Helgeland Museum står derfor overfor mange av de samme utfordringene som det øvrige museums-Norge. (Se St.meld. 48 (2003-2004) - *Kulturpolitikk mot 2014*.)

- Det er et overordnet mål for Helgeland Museum å kunne formidle et mest mulig komplett bilde av Helgelands historie ned gjennom tidene. Det krever at arbeidet omfatter et **større repertoar kultur- og naturhistoriske tema** ut fra en samlet plan – og tematisk arbeidsdeling mellom anleggene.
- Det inngår i museets samfunnsoppgaver særlig å bidra med kunnskap som kaster historisk lys over utfordringer i **dagens- og morgendagens samfunn**. Det er også et mål å ha et kritisk søkelys på etablerte faglige og folkelige oppfatninger om historiske sammenhenger, og på den måten bidra til å revidere vår historiske virkelighetsforståelse.
- Det er en utfordring å lage formidlingstilbud som er rettet både mot **lokalmiljøet & allmennheten** på Helgeland – **skolene** – og – **reiselivet**.

- Nye historiske tema og målgrupper tilsier utvikling av *nye formidlingsformer* og bygningsmessig videreutvikling av museumsanleggene som formidlingsarenaer. Ved siden av et større repertoar utstillinger, er det et mål å ta i bruk alt fra rollespill og audiovisuelle hjelpemidler - til ulike former for deltaker-pedagogikk. Mobilisering av flere lokale ressurspersoner og nye faglige samarbeidspartnere blir viktig i vitaliseringen av formidlingsarbeidet.
- Museene konkurrerer om oppmerksomhet fra andre kulturelle og kommersielle tilbud. Det krever målrettet innsats i å utvikle de lokale anleggene som sosiale og kulturelle *møtesteder* for flest mulig i lokalmiljøet - og - med *markedsføring* av formidlingstilbudene.

Målsetting for 2005

- *Prosjekt for utvikling av formidlingsarbeidet ved Helgeland Museum etableres. Ansvarlig leder samarbeider med referansegruppe og rapporterer til daglig leder.*
- Utkast til samlet plan for utvikling av formidlingsarbeidet utarbeides og strakstiltak iverksettes.

Målsetting om 5 år

- *Helgeland Museum blir oppfattet som en viktig arena for kunnskap og opplevelser av allmennheten på Helgeland, skolene og reiselivet. Formidlingsarbeidet oppleves som nyskapende, engasjerende og noen ganger som provoserende. Helgeland Museum utmerker seg både faglig, ved folkelig deltakelse og gjennom samarbeid med andre parter i kulturlivet.*
- I alle kommuner er det etablert tiltak som inngår i samlet strategi for formidling av Helgelands natur- og kulturhistorie. Formidlingsarbeidet skjer i nye eller opprustedede anlegg.
- Videreutviklingen av arbeidet med samlingene skjer med utgangspunkt i overordnede mål for formidlingen av Helgelands natur- og kulturhistorie.
- Det er innarbeidet opplegg for samordning og rullering av felles formidlingstilbud som: vandretstillinger, foredrag, kurs, demonstrasjoner, historiske rollespill, konserter og andre arrangement. Alle medarbeiderne bidrar i publikumsarbeidet. Det er utviklet spisskompetanse på flere felt innen museumsformidling.
- Helgeland Museum har innarbeidet opplegg for markedsføring – og etablert løpende kontakt med offentlige media om museumsspørsmål.

Tiltak i 2005

- **Strakstiltak for vinteren, våren og sommeren:**
 - Utvikle og samordne publikumstilbud (vandretstillinger, arrangement ..).
 - Lage opplegg for sommersesongen (brosjyrer, plakater, "uniform", butikk/kafe, åpningstider, annonsering, guidekurs)
 - Profileringsiltak (skilt, logo, heimeside, oppslag i media ...).
- Bl.a. kontakt med veimyndighetene om skilting ved offentlige ferdselsårer.

- **Tema for prioriterte formidlingstiltak avklares for alle kommuner.**
Forprosjekt for nye formidlingstiltak og anlegg utarbeides eller igangsettes i flest mulige kommuner. (Se vedlegg.)
- **Prosjekt for utvikling av formidlingsarbeidet i Sømna.**
Deltakelse av medarbeidere fra flere kommuner. Prosjektet har flere siktemål: utprøving av ny arbeidsmåte - kompetanseutvikling - og - felles innsats for utvikling av formidlingsarbeidet i Sømna. Det skal lages nytt formidlingskonsept og minst ett tiltak skal prosjekteres og realiseres (senest i 2006).
- **Fornye utstillingene i E-huset på Vega.** (Søkt midler fra Kulturrådet og NF.)
Naturhistorisk avd. deltar for å styrke formidlingen av samspillet natur - kultur
- **Presentasjon av ideer og planer for det nye Petter Dass-museet**
Tiltaket kan bli et nyskapende pedagogisk kraftsenter i Helgeland Museum.
- **Skoleringskurs om naturhistorie** (for utvikling av nye formidlingstiltak) og om *fisker-bonden* (med tanke på formidling ved de etablerte anleggene). Oppdatering av kunnskap og idedugnad om formidlingsformer.
- **Bidra til å realisere 1905 – 2005-utstillingen** med vekt på at den skal være nyskapende i form og innhold. Plakatdelen av utstillingen kopieres for presentasjon i alle kommuner.
- **Lage prosjekt for skoleformidling som satsingsområde:**
 - Undervisningsopplegg for alle anleggene ut fra læreplanene
 - Dyktiggjøre medarbeider i skoleformidling
 - Samarbeid med lærere og elever
 - Opplagg for *Den kulturelle skolesekken* i alle kommuner.
- **Utrede behovet for egne publikasjoner og iverksette foreløpige tiltak:**
 - Gi ut minst to publikasjoner
 - Bidra med artikler i historiske årbøker
- **Utrede strategi for utvikling av tilbud til reiselivet:**
 - Etablere dialog med Destinasjon Helgeland og Polarsirkelen reiseliv
 - Kontakt med Nordland fylke om Helgeland som satsingsområde for reiseliv
 - Undersøke muligheten for deltakelse i EU-prosjekt
 - Mobilisere sponsorer i næringslivet

Kapittel 9 Bistand og eksternt samarbeid

Helgeland Museum skal tilby tjenester til kommuner, fylket og andre offentlige, frivillige og private instanser i deres arbeid med kulturvernp oppgaver. Det gjelder også museumstiltak som ikke slutter seg til Helgeland Museum.

De ulike avdelingene ved Helgeland Museum har i høyst varierende grad ivaretatt denne type oppgaver. Mange steder har det ikke vært kapasitet til å gi bistand og faglig hjelp til andre – mens enkelte enheter har brukt en stor del av sine ressurser til eksternt bistand og engasjement utenfor museumsgjerdet. Det gjelder særlig naturhistorisk avdeling i Rana og Vefsn Museum.

En viktig side ved den regionale samordningen er derfor å legge bedre tilrette for eksterne tjenester på hele Helgeland. Flere av tiltakene i kapitlene for de museale basisfunksjonene er således rettet mot engasjement også utenfor egen institusjon. Men i første omgang er det nødvendig å legge hovedvekten på organiseringen av den interne virksomheten. Samordning av det faglige utviklingsarbeid i egen regi er en forutsetning også for å kunne tilby tjenester til andre.

Samarbeid: regionalt - nasjonalt - internasjonalt

På samme måte er det en utfordring å etablere samarbeid med andre *faginstitusjoner på Helgeland*. Mangfoldet av tema og oppgaver tilsier i flere tilfeller samarbeid eller kjøp av tjenester heller enn utvikling av egne tiltak. Planteforsk Tjøtta og Høgskolen i Nesna peker seg ut som aktuelle samarbeidspartnere i denne forbindelse.

Både faglige og økonomiske argumenter taler også for at *de konsoliderte museene* i fylket samarbeider om flere av de museale funksjonene. Helgeland Museum har særlige forutsetninger for å påta seg oppgaver rettet mot hele fylket på følgende områder:

- Bygningsvern
- Fotobevaring
- Naturhistorie og samspillet natur - kultur
- Samisk og samisk-norsk historie
- Kirke- og religionshistorie

Etableringen av *nasjonale museumsnettverk* er ellers et viktig element i museumsreformen. Helgeland Museum er allerede medlem i nettverkene for:

- Skoghistorie
- Bergverk
- Arbeiderkultur og
- Bygningshistorie

I tillegg kan det være av interesse å søke om medlemskap i nettverkene for kulturlandskap, kvinnehistorie, fotonhistorie og samtidsdokumentasjon. Det er dessuten aktuelt å være med å etablere nettverk for både kystkultur og for naturhistorie. Endelig standpunkt til hvilke nettverk det er formålstjenlig for Helgeland Museum å delta i må vurderes som del av oppfølgingen av planen.

Internasjonalt fagsamarbeid er likeledes en mulighet for å mobilisere kunnskap, kompetanse og bevilgninger. Det er allerede i emning samarbeid med *faginstitusjoner i andre land* f.eks. om skoghistorie og om geologi/bergverkshistorie.

Målsetting for 2005

- *Det tas standpunkt til hvilke oppgaver og tjenester Helgeland Museum skal tilby til andre instanser på Helgeland som arbeider med kulturvernoppgaver – og – til samarbeid med andre faginstitusjoner.*

Målsetting for 2005

- *Helgeland Museum er etablert som viktig leverandør på Helgeland av tjenester på kulturvernfeltet og har utviklet et målrettet samarbeid med andre faginstitusjoner regionalt, nasjonalt og internasjonalt.*

Tiltak i 2005

- I utvikling av de faglige basisfunksjonene vurderes det hvordan det kan legges tilrette for å kunne yte tjenester til kommuner, fylket og andre offentlige, frivillige og private instanser.
- Det inngås samarbeidsavtale med Planteforsk Tjøtta og Høgskolen i Nesna.
- Det etableres dialog med Nordland fylke, Salten Museum og Museum Nord om arbeidsdeling og samarbeid.
- Det gjøres en samlet vurdering av hvilke nasjonale og internasjonale museumsnettverk Helgeland Museum skal delta i.